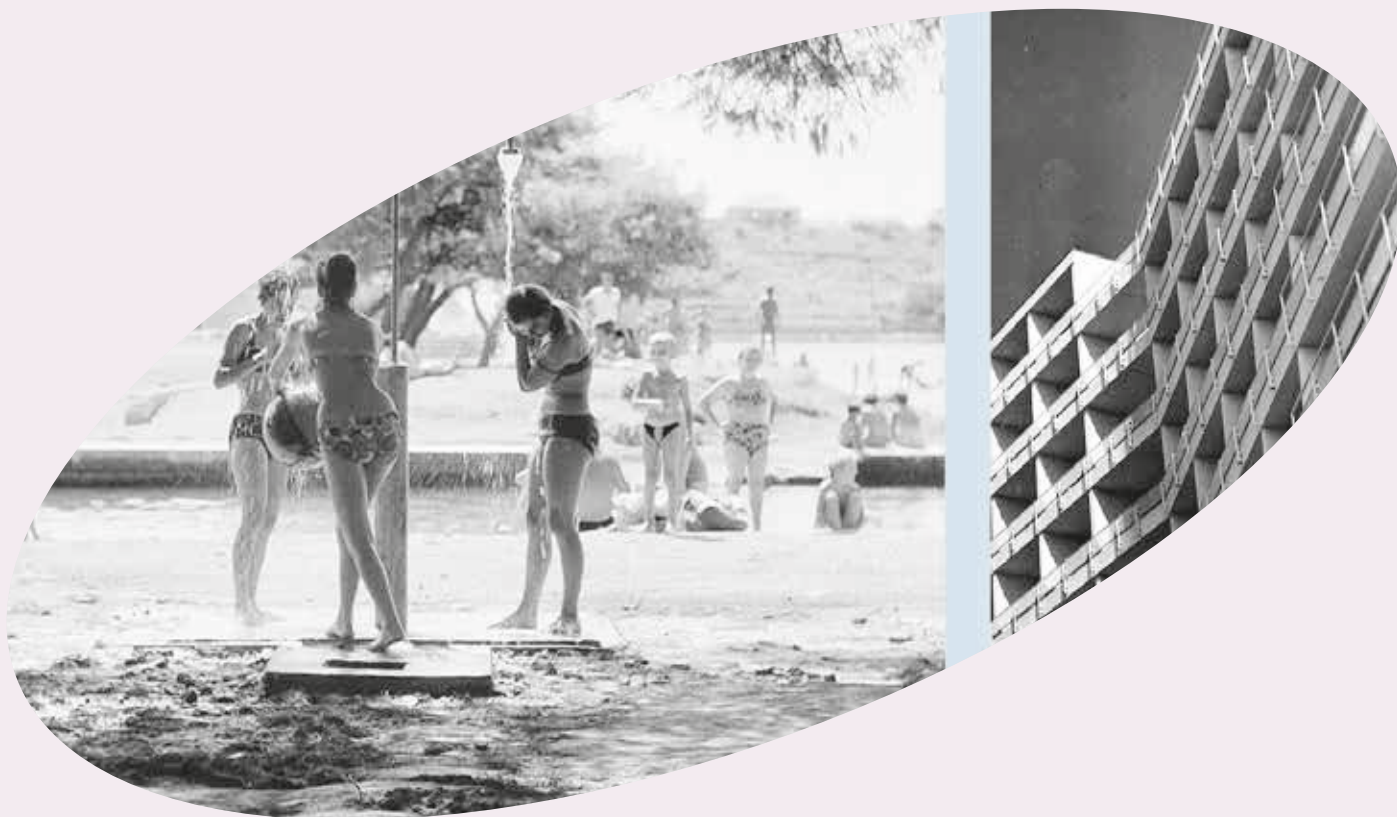


Tamara Bjažić Klarin

Arhitektura svakodnevice kao legitimna istraživačka tema





LIDIJA BUTKOVIĆ MIĆIN, *Moderna arhitektura Trogira*.
Zagreb – Trogir: Slobodne veze, udruga za suvremene
umjetničke prakse / projekt Motel Trogir i „Radovan”
Društvo za zaštitu kulturnih dobara Trogira, 2021., 128 str.

ISBN 978-953-58895-3-3; 978-953-95088-2-9

Aktualni događaji povezani s imenovanjem nove čelne osobe Muzeja grada Zagreba doveli su u fokus javnosti nezavisne nevladine udruge, od kojih neke više od desetljeća daju velik i važan doprinos ne samo lokalnoj nego i nacionalnoj kulturnoj sceni, ostvarujući često na godišnjoj razini zavidnu produkciju. Dakako, nezavisna kulturna scena često se bavi onim temama i narativima koji su izvan ili na margini institucionalnog rada. Jedna je od njih arhitektonska baština socijalističke Hrvatske, što je stalna istraživačka tema projekta *Motel Trogir* Udruge za suvremene umjetničke prakse Slobodne veze. U partnerstvu s Društvom za zaštitu kulturnih dobara Trogira „Radovan”, udruga je početkom ove godine objavila katalog izložbe–publikaciju *Moderna arhitektura Trogira*. Iza publikacije, istraživanja i teksta, kao i istoimene izložbe održane još 2015., stoji povjesničarka umjetnosti Lidija Butković Mićin. Zastoj od čak četiri godine, koliko je prošlo od izložbe do objave digitalnog izdanja, a zatim još dvije godine da se to digitalno izdanje i otisne, zorno pokazuje koliko je teško osigurati sredstva i za tako skromne izdavačke pothvate na nezavisnoj sceni.

Kao što mu ime govori, projekt *Motel Trogir* započeo je ciljano, kao akcija spašavanja jednog od ključnih djela turističke arhitekture socijalističke Hrvatske koja je u južnoj i srednjoj Dalmaciji proteklih desetljeća bila, direktno ili indirektno, brutalno izložena uništavanju ratom ili privatizacijom. Konkretno, riječ je o realizaciji arhitekta Ivana Vitića

(Šibenik, 1917. – Zagreb, 1986.) nagrađenoj prvom i najrespektabilnijom državnom nagradom za arhitekturu u Jugoslaviji, onom beogradskog dnevnika *Borba*. Građevina je dio serije tipskih projekata motela projektiranih za radnu organizaciju *Sljeme* na lokacijama u Trstu, Rijeci, Biogradu na Moru, Trogiru itd. Gradnja motela prati veliki državni infrastrukturni i razvojni projekt, izgradnju Jadranske magistrale. Prvi cilj udruge – kategorizacija motela kao zaštićenog kulturnog dobra 2013. – bio je, međutim, tek početak, a ne kraj istraživanja i afirmacije motela i njegova autora kroz dvojezičnu knjigu *Motel Trogir: nije uvijek budućnost ono što dolazi / It is not Future that Always Comes After* urednika Nataše Bodrožić i Saše Šimprage, objavljenu u izdanju nizozemskog nakladnika Onomatopée (2016.). Istodobno, izložba i prateća joj digitalna publikacija *Moderna arhitektura Trogira* Lidije Butković Mićin dale su širi kontekst Vitićeva *masterpiecea*, prikaz *socijalističke* arhitektonske i urbanističke supstancije Trogira sa željom da uspostave javni dijalog o budućnosti ove neshvaćene i neprihvaćene baštine. Odluka da upravo taj *kontekst*, odnosno arhitektura svakodnevice, koja je „nositelj gospodarskog napretka grada i životnog standarda građana”, postane glavni eksponat legitimna je odluka autorice. Riječ je o njezinu središnjem istraživačkom interesu, koji je na izložbi i u publikaciji prisutan i kroz vizualni materijal – fotografije života grada, pojedinih predjela i pojedinačnih gradnji. Ovo je još jedan odmak od uvriježenog pristupa institucionaliziranih izložbenih projekata i pratećih im publikacija.

Na dotad slabo istraženom terenu s oskudnim referencijama, Butković Mićin čita *tragove* u prostoru; podastire nam faze i dinamiku, odnosno urbanistički razvoj Trogira, od goleti do uglavnom neplanskom izgradnjom gusto premreženog prostora. Također pruža tipološku analizu ostvarenog korpusa socijalističke arhitekture te njegova ishodišta – važnih modernizacijskih procesa prve polovine dvadesetog stoljeća, među kojima su i elektrifikacija i gradnja zgrada društvenog standarda poput zgrada suda i osnovne škole. Korpus socijalističke arhitekture sagledan je kroz modernističku diobu grada na funkcionalne zone – privredne objekte među kojima su glavni generator razvoja Trogira brodogradilište i turizam, javne i komercijalne objekte i, dakako, društvenu stanogradnju, pri čemu se opetovano ukazuje na njihov gospodarski i društveni okvir. Strukturu knjige Butković Mićin na izvještaj način varirala u domaćim stručnim krugovima recenatno čest izdavački format – arhitektonski vodič. Pritom akteri nisu najizvrsnija arhitektonska ostvarenja, već njihov opozit.

U analizi svakog od tipova, odnosno segmenata Butković je analitična i sažeta, kao što to i zahtijeva sam format izložbe i publikacije, ali je često i kritična. Kritici su izloženi planerski propusti (smještaj zračne luke), izostanak cjelovite realizacije programa društvene stanogradnje te prekapacitiranost realiziranih turističkih sadržaja u Segetu. Sve navedeno baštini i danas, samo u daleko većem obimu uslijed sustavnog ignoriranja i sustavnog uništavanja svih planerskih i zakonskih alata tijekom protekla tri desetljeća. Rezultat su

prostorni kaos, prometni kolaps, ali i prijetnja ekološke katastrofe i izbacivanja srednjovjekovne gradske jezgre Trogira s UNESCO-ova popisa svjetske kulturne baštine, što je jedan od glavnih, ako ne i jedini turistički adut.

Publikaciju zaokružuju dvije uže strukovne teme – građenja u povijesnom ambijentu, odnosno takozvane interpolacije, i nebrige prema povijesnoj baštini, na koju je 1976. ukazala akcija *SOS za baštinu Trogira*. Butković Mićin koristi dva primjera interveniranja u povijesnom tkivu grada – radikalnu modernističku zgradu Nevena Šegvića, koja je bila povod burnoj javnoj strukovnoj polemici, i „decentni regionalizam” Berislava Kalodere, a sve kako bi podsjetila na i danas neriješenu dvojbu o *novim* gradnjama u starim ambijentima. Iako i dalje ne postoji konsenzus struke – povjesničara umjetnosti, konzervatora i arhitekata – o ovoj osjetljivoj i zahtjevnoj temi uopće se javno ne raspravlja. Dodatak ili apendiks publikaciji jest tekst o dvije atipične, nestandardne vikend-kuće arhitekta Frane Gotovca, o kojima piše Vesna Perković Jović. Uz Vitićev motel, upravo su ove dvije kuće, posebno kuća Boban, najvrsnija ostvarenja moderne arhitekture Trogira.

Izložbom te publikacijom Butković Mićin i *Motel Trogir* pomaknuli su istraživanje modernističke arhitekture na obali iz centara, Rijeke, Splita i Dubrovnika, na „periferiju”, odnosno izvan polja turističke arhitekture koja je također već desetljećima u fokusu istraživača, ali, nažalost, bez konkretnijeg rezultata. Time nisu samo postavljeni temelji za daljnja istraživanja arhitekture i urbanizma Trogira u dvadesetom

stoljeću te pojedinih arhitektonskih osobnosti, već predložak za daljnje akcije proučavanja, iščitavanja i prezentiranja, a u konačnici i očuvanja ovog važnog i vrijednog povijesnog, kulturnog i arhitektonskog sloja. Zasluga je projekta reafirmacija lika i djela Vitića, odnosno zaštita čak triju njegovih zgrada kao pojedinačnih zaštićenih dobara – uz trogirski motel, riječ je o riječkom motelu i Domu Jugoslavenske ratne mornarice u Šibeniku (danas Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić”). Istodobno, duž jadranske obale, u Rijeci, Šibeniku, Splitu i Dubrovniku, zaštićeno je zajedno s Vitićevim gradnjama ukupno deset zgrada iz razdoblja od 1945. do 1991., arhitekata Mladena Kauzlarića, Nevena Šegvića, Vjenceslava Richtera, Stanka Fabrisa i Borisa Magaša. Ako kao kriterij za očuvanje uzmemo Šegvićev izbor najboljih ostvarenja hrvatske arhitekture od 1945. do 1985., treba ih zaštititi još najmanje tridesetak. ✕